

Református gyerekhonlap

A TÉMA

(THEOLOGIAI ÉLET MA) PROTESTÁNS
TANULMÁNYI KÖR LAPJA

KÓSA LÁSZLÓ

Az állambiztonsági szervezet hálózata a
református egyházban a diktatúra idején
2010/1-2.

TARTALOM

AJÁNLÁS

KÓSA LÁSZLÓ: Az állambiztonsági szervezet hálózata a református
egyházban a diktatúra idején 1.

DOKUMENTUMOK:

Bölcскеi Gusztáv nyilatkozata 48.

Átvilágító Bizottsági határozat Bölcскеi Gusztávról 51.

A THÉMA egyesület elnökségének nyilatkozata 53.

Kósa László nyilatkozata 55.

A THÉMA egyesület felhívása 56.

Kádár Ferenc nyilatkozata 58.

Sipos Kund Kötöny átvilágítási dokumentuma 60.

Fekete Ágnes interjúja Szőcs Ferencsel 61.

http://www.themaegyesulet.hu/files/thema_2010.pdf

Ami volt...

Fekete Ágnes interjúja Szőcs Ferencsel
Budapest, 2009 április 30.

Mit tehetünk azért, hogy a szavak ismét a helyükre kerüljenek? Megkérdezhetjük egymást: Mi történt? Hogy vagy? Dr. Szócs Ferencről nemrég közhírré tették, hogy együttműködött a kommunista rezsim titkos szolgálatával. Erről beszélgettünk. Fekete Ágnes: Kettiséget érzékelek abban, ahogyan ez a téma felvetődik. Valaki, aki részt vett Mátraházán a Bács-Kiskunsági Egyházmegye lelkeszi konferenciáján, ahol Te is beszéltél, azt mondta, hogy nem érzett az érintetteken és a beszélgetésben sem bűnbánatot. Talán várt volna egy vallomásszerű megnyilatkozást, de az – szerinte – nem hangzott el. Ugyanakkor az látszik, hogy a magyar társadalom nem igényli ezt. Ha szétnézünk az életre való általános felfogás fölött, nem létezik még az érzékelése sem annak, hogy az ilyenfajta együttműködésekkel itt bármi gond lenne, vagy lett volna.

Dr. Szócs Ferenc: Nem tudom, hogy mit kellett volna még mondanom azon túl, hogy az elején és a végén is elmondtam, nem vagyok büszke arra, ami történt. Feltették azt a kérdést, hogy mi lett volna, ha olyan feladattal bíznák meg, ami nem fért volna össze a lelkiismeretemmel. Rosszul válaszoltam erre a kérdésre. Most inkább azt mondanám, hogy erre a kérdésre utólag nem lehet válaszolni. Fogalmam sincs róla. Az, ami nem történt meg, az Isten kegyelme. Nem helyes vernie a mellét senkinek sem valami miatt, amit meg sem tett. Nem tudom, mi lett volna. Ez az utólagos visszatekintésem. Ami számomra elviselhetővé tette mindazt, ami történt, hogy úgy éreztem, nem kérnek tőlem semmi olyat, ami integritásommal olyan mértékben ellenkezett, hogy ne lett volna vállalható. Úgy éreztem végig, hogy bizonyos szabadságom megmaradt. Számomra inkább ellenőrzések és kihallgatások voltak ezek a találkozások és beszélgetések, magamat is inkább azok közé számoltam, akiket ellenőriznek és figyelnek, nem pedig az információ bázisához.

Fekete Ágnes: Arra gondolsz, amit mások is állítanak, hogy a 3/3-as ügynökök az egész rendszer lepedékét alkották csupán, most pedig őket állítják a középpontba?

Dr. Szócs Ferenc: Igen. A már előbb említett Mátraházán megrendezésre kerülő beszélgetés másik résztvevője is azt mondta, hogy a rendszer számára igazán érdekes információk külföldre vonatkoztak, annak a kémhálózatnak és a tagjainak a KGB-vel is volt kapcsolata. Talán éppen a KGB irányította ezt a részét a hírszerzésnek. Én éreztem egy bizonyos időben arra irányuló szándékot, hogy engem ebbe a külföldi hálóba beszervezzenek, de ez elöl sikerült kitérni. Amerikába mehettem volna lelkésznek, és ott egyértelműen ez lett volna a feladatom. Ha másként alakult volna, most nem beszélgetnénk. A kémkedésnek az egyik nagyon fajsúlyos változata az ipari kémkedés, amit végül is a nyugati országok sem igazán akarnak tisztázni, mert megijedtek annak a lehetőségétől, hogy egyszer csak fény derül a kapcsolatokra, kapcsolatrendszerekre. A gyógyszereink nagy része az ipari kémkedés gyümölcse. Ezeken keresztül is egyre inkább látom, hogy mennyire bonyolult ez a világ, és mennyire nehéz áttekinteni. A belső reakció már a '80-as években nem az egyházban folyt. Kiss Réka, a téma egyik kiváló szakértője, azt mondta, hogy a '83-ban megnyitott dosszié oka leginkább az volt, hogy az ifjúság vezetője lettem. Érezték, hogy kicsúszott az ifjúság a központi irányítás kezéből. Mindent tudni akartak, és mindent jobban akartak tudni. Elkezdtek figyelni az egyetemeket, fiiskolákat, természetesen a teológiákat is, és az egyházi ifjúsági munkát is. Én a másik oldalról néztem a dolgokat,

és úgy láttam, hogy a peresztrójában mindig egy kicsit bívülnek a lehetőségek, megengedik az ifjúsági munkát, így nem gondoltam, hogy ebben komoly veszélyt látna a hatalom. Ez így is volt, mert az ifjúsági munkától nem lett és nem lesz rosszabb a társadalom, csak jobb.

Fekete Ágnes: Mi ez a '83-as dosszié?

Dr. Szócs Ferenc: '83-ból származik a 6-os kartonom.

Fekete Ágnes: Akkor állították ki?

Dr. Szócs Ferenc: Igen, és nem értettem a dolgot. Kiss Réka nyitotta fel a szemem arra, hogy akkor volt egy hullám, mert felfedezték, hogy az ifjúságra figyelni kell.

Fekete Ágnes: Úgy kerültél a képbe, mint aki az ifjúsággal foglalkoztál?

Dr. Szócs Ferenc: Nem tudom biztosan. 1983-ban már ifjúsági konferenciákat szerveztünk Tahiban, a teológián már tanítottam, Pomázon két ifjúsági kör működött a gyülekezetben.

Fekete Ágnes: De te nem tudtál 1983-ban arról, hogy rólad aktát vezetnek?

Dr. Szócs Ferenc: Nem. Semmit nem éreztem a változásból, pedig volt két év, 1980-81, amikor a kutya sem nézett felém. Aztán megjelentek Pomázon, és mondták, hogy jó lenne a kapcsolatot feleleveníteni.

Fekete Ágnes: Akkor mondták, hogy legyen Kertész a fedineved?

Dr. Szócs Ferenc: Nem, az korábban volt.

Fekete Ágnes: Mikor kerestek fel legeliször?

Dr. Szócs Ferenc: 1969-ben. Ez az ösztöndíjjal volt kapcsolatban. Azzal kerestek meg, hogy felkészítenek az angliai ösztöndíjra, illetve az imperialista körülményekre, nehogy bármi is váratlanul érjen engem. Fel akarták hívni, úgymond a figyelmem a lehetséges veszélyforrásokra.

Fekete Ágnes: Ki keresett fel?

Dr. Szócs Ferenc: A BM, a 3/3-as ügyosztályról. Írbottyánban bukkantak fel a szüleim házában, a feleségemet találták otthon, és azt mondták, hogy keresztelit jöttek bejelenteni. A feleségem mondta nekik, hogy ez nem lelkeszi hivatal, itt nem lehet keresztelit bejelenteni. Ekkor éreztem eliször a megfigyelést. A második alkalommal az Éli Nyelvek Szemináriumában vettem észre, hogy figyelnek. Oda jártam angolul tanulni, hiszen januártól szeptemberig kellett felkészítenem magam nyelvileg az ösztöndíjra. Korábban csak olvastam és fordítottam, beszélni egyáltalán nem tudtam. Az Éli Nyelvek Szemináriumát akkor a szótárszerkesztő Bíró vezette, aki azt tanácsolta, hogy fizessek be egy tanfolyamra, és járjak annyira, amennyire csak tudok. Meg is beszélt a munkatársaival, nagyon segítőkésznek bizonyult. Persze nem tudtam kihasználni az összes lehetőséget, hiszen Fóton voltam segédlelkész akkoriban. Esténként volt csak lehetőségem, és hála Istennek a kurzusokat esténként is tartották, de nagyon megterhelő volt. A Szemináriumban mellém csapódott egy férfi, aki nagyon barátkozó volt, állandóan kérdezgetett az ösztöndíjról, egyszer még Írbottyánba is kijött váratlanul. Mivel annyira nem voltunk jóba, ami indokolhatta volna, hogy váratlanul beállít, ráadásul soha nem beszéltem neki arról, hogy hol lakom, feltűnt a buzgalma. Persze kérdezisködés útján is megtalálhatott bennünket, de nem sokat kérdezisködött, hanem egyszer csak megjelent. Én behívtam, megkínáltuk valamivel, de nagyon kínos volt az egész. Rá volt írva, hogy ki is a valójában.

Fekete Ágnes: Ez az ösztöndíjra való készülés során történt?

Dr. Szócs Ferenc: Az ösztöndíj elnyeréséről januárban értesítettek, viszonylag sok adminisztrációval járt, úgyhogy idejekorán el kellett kezdeni szervezni: le kellett fordítatnom a lelkeszi okleveletem például. Az Egyházak Világtanácsán keresztül mentem. Eredetileg német nyelvterületre jelentkeztem még 1964-ben, mert németül jobban tudtam, mint angolul, de 1969 januárjában közölték, hogy angol nyelvterületre, Edinburghba kerülök majd. Elindult a levelezés, kértem, hogy ha lehet, hadd mehessek egy hónappal korábban, hogy a nyelvet ott is tanuljam, de ezt nem engedte a zsinati iroda. Persze nem mondták meg személtiszembe, de nem kaptam meg az útlevelet időben.

Fekete Ágnes: Ki intézte ezeket az ügyeket?

Dr. Szócs Ferenc: A zsinati iroda külügyi osztálya.

Fekete Ágnes: Ez a Bartha Tibor püspöksége alatt történet, ugye?

Dr. Szócs Ferenc: Igen, Pungur József volt az ösztöndíjas ügyek irányítója, Kovách Attila vezette a Külügyi Osztályt. A legfelső szinten is, de én inkább Pungur Józseffel tárgyaltam. A részletkérdésekkel, mint például, hogy mikor indulok, a legfelső szinten nem foglalkoztak.

Fekete Ágnes: Hogyan jött az ösztöndíj? Ík ajánlották?

Dr. Szócs Ferenc: Még 1964-65-ben járt egy amerikai küldöttség Magyarországon, meglátogatták a teológiát is és még sok minden mást, miután hazamentek, Szamosközy püspök tartott egy otthonórát a teológusoknak, ahol elmondta, hogy megnyíltak a lehetőségek külföldi tanulmányok folytatására, lehet ösztöndíjra pályázni. Buzdított bennünket, hogy akinek van kedve, jelentkezzen. Páran jelentkezünk a negyedévből, kérvényt írtunk. Én akkor Czeglédy Istvánhoz jártam szemináriumra, nem is a rendszeres teológia iránt érdeklődtem, hanem újszövetségből írtam dolgozatokat. Szerettem it és is szeretett engem, is volt a legszabadabb ember a professzorok között. Azt is leírtam, hogy mivel akarok foglalkozni, készítettem egy munka-tervet. Mielőtt kiutaztam Angliába Czeglédy professzor meghalt, és Pákozdy professzor került a helyére. Személyesen még nem ismertük egymást, de a kiutazás előtt felkerestem. Nagyon szívélyesen fogadott, felpakolt könyvekkel.

Fekete Ágnes: Vegyük még fel azt a szálát, ami ott maradt abba, hogy Írbottyánban megjelent az a két férfi.

Dr. Szócs Ferenc: Később felkerestek Fóton a lelkeszi hivatalban, ahol egyedül voltam, mert a finököm Amerikában volt. Talán azért is nem engedtek ki hamarabb, mert is még nem érkezett haza. Szóval bemutatkoztak, de a nevükre sajnos már nem emlékszem. Egymást követően három férfi tartotta egyébként velem a kapcsolatot. Közülük csak a középső férfi nevére emlékszem, Móricz Jánosnak hívták. Í ezredesként végezte.

Fekete Ágnes: A saját nevét használta?

Dr. Szócs Ferenc: Igen, engem is megdöbbenített. Mindenhol így is írt alá, a 6-os kartonon is. Kiss Réka ismerte a nevét. Századosként kezdte, majd a kapcsolattartásunk ideje alatt lett irnagy, - ha jól emlékszem. Í hosszabb ideig volt a kapcsolattartóm. Egyszer még arra is megkért, hogy segítsék neki egy szöveget lefordítani, mert fiiskolára jár, és el kell készítenie valamilyen dolgozatot. Volt annyi ízlése, hogy a Jehova Tanúival foglalkozó írásokat kellett németről és angolról

lefordítanom. Tehát Fóton kerestek meg azzal, hogy segítenek a felkészülésben. Emlékeztettek arra, hogy nem olyan régen tettem le az akkor még gyakorlatban lévi hivatali esküt. Abban szerepelt az is, hogy a rám bízott államtitkokat megírom. Arra kértek, hogy a beszélgetéseinket tartsam államtitoknak, mert ezek senki másra nem tartoznak, különösen az ellenségre nem. Ezen a címen kértek titoktartást.

Fekete Ágnes: Ezek milyen érzéseket váltottak ki belőled?

Dr. Szócs Ferenc: Eliször is már késő volt mindenhez. Augusztus körül járt már az idő: nyelvkurzusra jártam, az adminisztrációt elintéztam, már nem lehetett visszafordítani semmit sem, illetve csak sok bonyodalom és kellemetlenség útján. Apósomék vállalták az anyagi részét a dolognak: a feleségem és a lányunk hozzájuk költöztek arra az egy évre. Ez egyébként az ösztöndíj feltétele volt: a zsinati irodán kerek-perec kijelentették, hogy szó sem lehet arról, hogy együtt menjünk külföldre, de még arról sem, hogy a feleségem meglátogasson. Ehhez kapcsolódik egy kínos eset: egy angol hölgy látogatott meg odakint, - egy Lady, - aki felajánlotta, hogy megteremti a feltételeit annak, hogy a feleségem és a gyermekem is velem jöhessenek, és nekem el kellett utasítanom mondván, hogy megígértem, nem viszem magammal a családomat. Nem akartam nehéz helyzetet teremteni.

Fekete Ágnes: Nem gondoltál arra, hogy visszamondod az ösztöndíjat? Átfutott az agyadon?

Dr. Szócs Ferenc: Átfutott, de úgy éreztem, hogy már túljutottunk azon a ponton, ahol még vissza lehet lépni. Nem találtam tisztességes indokot a visszalépéshez. Szóval folytak tovább az előkészületek, ők pedig elálltak azzal, hogy felkészítenek. Én mondtam, hogy már fel vagyok készülve. Akkor jött haza Fekete Csaba Skóciából, aki sok mindent elmesélt nekem. Ők persze nem ilyen jellegű felkészítésre gondoltak. Felhívták a figyelmem a két alkalom során, hogy az Intelligent Service vadászik a keleti emberekre, be akarják szervezni őket, ami nem különösebb probléma, mondták ők, csak itthon mondjam el.

Fekete Ágnes: Ők szerették volna, hogy beépülj.

Dr. Szócs Ferenc: Egyértelműen, de én azért annyira nem igyekeztem, és meg kell mondanom, hogy az Intelligent Service sem. Inkább tartottak tőlem és mindenkitől, aki Kelet-Európából érkezett. 1968-ban törtek ki a diáklázadások Európában, ezek 1969-ben érték el Angliát. El is kezdték egyébként a diáklázadások szervezését, de ezekben nem vettem részt, inkább igyekeztem elkerülni ezt az egészet. Úgy éreztem, hogy nem az én feladatam, hogy tüntessek, pedig hívtak is az osztálytársaim. Sokszor fogalmam sem volt, hogy mi ellen tüntetnek, de valami ellen mindig mentek. Nem láttam át annyira jól a helyzetet, hogy bármilyen tüntetésben jó lelkiismerettel részt vegyek. Arra emlékszem, hogy Lenin születésének 100. évfordulójára is szerveztek egy nagy tüntetést. Egyszer kaptam is egy felkérést a teológia könyvtárától, mert kiállítást szerveztek, és úgy gondolták, hogy én egy olyan ember vagyok, aki hitelesen tud beszélni erről. Én nem éreztem magam annyira kompetensnek Lenin életével, munkásságával és hatásával kapcsolatban, mint amennyire ők engem annak tartottak. Mondtam, hogy teológus vagyok, és csak annyira foglalkoztam ezekkel a kérdésekkel, amennyire az iskolában kellett. Nem volt egyszerű kibújni, de sikerült. A kiállítást

azért megnéztem, mert nagyon elcsodálkoztam azon, hogy egyáltalán kiállítást állítanak össze Leninről. Akkoriban a Nyugat vörösebb volt, mint mi.

Fekete Ágnes: Az alatt az egy év alatt az itteniek nem kerestek téged?

Dr. Szócs Ferenc: Nem. De arra figyelmeztettek még az elutazásom előtt, hogy köteles vagyok magyar állampolgárként mindenről tájékoztatni őket, ami a Magyar Köztársaság államrendje ellen történik. Azzal vigasztaltak, hogy semmi olyat nem kívánnak tőlem, ami egyébként ne lenne állampolgári kötelességem. Ennyit egyébként is kellene, mert az ott van a kék útlevelem oldalán. A feladatom annyi volt, hogy amikor megérkezem, a konzulátuson jelentkezzem. Írtam is a konzulnak egy levelet, amiben tájékoztattam a megérkezésemről és a lakcímemről. Erről az oldalról más jellegű jelenlétet nem észleltem. Az, hogy a KGB figyelt, inkább csak megérzés szintű volt. Az Intelligent Service nyíltabban figyelgetett: az, akit rám állítottak nem nagyon titkolta, hogy mi a feladata. Oda is mentem hozzá egy alkalommal egy vasútállomáson, és mondtam neki: Látom, maga is Londonba utazik. Elég zavarba jött.

Fekete Ágnes: Mi történt, amikor hazajöttél?

Dr. Szócs Ferenc: Minden ösztöndíjastól, így tőlem is, kért a Zsinat egy beszámolót. Mivel naplót vezettem minden helyről, ahol voltam, és szolgálatról, amelyre megkértek az emigráció gyülekezeteiben, készen állt a beszámoló. Ennek a másolatát adtam oda később.

Fekete Ágnes: Soha nem gondoltad, hogy nem írod meg az igazságot, vagy részben megkurtítod?

Dr. Szócs Ferenc: Nem, nem tartottam különösebben fontosnak, hogy eltitkoljam, hányszor prédikáltam Londonban, és azt is gondoltam, hogy a nagy részéről már úgyis tudnak. Nem volt olyan ügyem, amit el kellett volna hallgatnom, a nyilvánosság előtt folyt az ösztöndíjas évem. A beszámolómban leginkább arról szólt, hogy mivel foglalkoztam. Elmondtam azt is, hogyan csapódtam Thomas Torrance-hoz: bár jártam az újszövetséges szemináriumokra, de láttam, hogy ebből az égvilágon semmi sem fog kijönni. Amikor hazajöttem, megírtam a beszámolót, és azt hittem, hogy minden el van intézve, de egy kis idő múlva felszólítottak, hogy menjek be a Megyei Tanács kulturális osztályára. Egyébként nem tudtam, hogy hova jövök haza. Az esperes még a feleségemet is megkérte, hogy ne írja meg nekem, hova kerülünk, mert nem biztos. Amikor hazajöttem, az állomáson vártak, és közölték, hogy Érdligetre helyeztek.

Fekete Ágnes: Tehát érdeklődési lelkészként kerestek meg ez az illető, hogy menj be a Tanácsra.

Dr. Szócs Ferenc: Igen. Azt is mondta, hogy az ösztöndíjról szeretnének velem beszélgetni, hogy az ösztöndíjas diákokkal való kapcsolattartást elsegítsék. Én be is mentem, és viszonylag hamar kiderült, hogy nem a Kulturális Osztály keresett engem, hanem egy másik, mert amikor a mosdót kerestem, nem tudták megmondani, hogy hol van.

Fekete Ágnes: És ebből persze rájöttél, hogy ők csak a „helyet bérlik,” igazából nem oda tartoznak.

Dr. Szócs Ferenc: Persze, evidens volt, hogy miről szól a történet. Elvittem a beszámolómban egy példányát, a másikat a zsinati irodán adtam le. Annál többet nem tudtam volna mondani, elég részletes volt. Később is külföldi útjaim után: a

zsinati irodának készített beszámolómat rögtön két példányban készítettem el, és magam adtam le, amivel le is tudtam minden kötelezettségemet.

Fekete Ágnes: Nem volt benned semmi tiltakozás? Ha belegondolsz azoknak a gondolkodásukba, akik nem abban a korban nittek fel? Nehéz megérteni, hogy ez volt az útja a dolgoknak. Nem mondhattad azt, hogy nem írsz meg semmit?

Dr. Szőcs Ferenc: Nem, érdekes, hogy ez a része soha nem ütött szöveget a fejemben. Ha megpróbálom felidézni, hogyan értelmeztem az akkori helyzetet, az jut eszembe, hogy milyen hatással volt rám a kontraszt Kelet és Nyugat között. Bizonyos értelemben haragudtam az angolokra, mert úgy éreztem, hogy odalöktek bennünket a Szovjetuniónak. Ha ezek a kérdések szóba kerültek, mindig elhóztam, hogy 1956-ban a szuezi válság okán az angolok miatt kerültünk abba a helyzetbe. Én emiatt lezártam tekintetben minden további vitát. Bőnösnek tartottam őket, és úgy gondoltam, hogy a magyar nép nagyon sokat feláldozott, aminek mindösszesen annyi eredménye lett, hogy néhány újságcikket megírtak és a tévében elhangzott néhány riport. Ehhez hozzájárult még az is, hogy a nyugati társadalmak rendkívül mértékben balra tolódtak. Németországban volt egyébként egy mellbevágó élményem is. Az egyik teológián az áhítatot tartó teológus Mao Vörös Könyvből olvasott „textust.” Mondanivalójának az volt a lényege, hogy Isten elvette az egyháztól a történelem formálásának lehetőségét, mert nem éltünk vele jól. Most eljött az ideje a kívülről befelé munkálkodó kegyelem, amit persze nem így fogalmaztak meg, mert a teológiához annyira nem értettek. Ez egy mélységes kiábrándulás volt a számomra. Rájöttem, hogy semmit sem lehet várni a Nyugattól.

Fekete Ágnes: Hogy függött össze ez azzal, hogy úgy gondoltad, hogy mindenképpen meg kell írnod a jelentéseket?

Dr. Szőcs Ferenc: Ez számomra nem volt kérdés: kaptam egy kiküldetést, amiről be kell számolnom. Ezeknek a beszámolóknak voltak állandó, kötelező elemei. Például az a kérdés, hogy az egyház profitál-e ebből a kapcsolatból. Erre azt írtam, hogy jól esne a kintieknek, ha többet tördne velük a Magyarországi Református Egyház, mert ez régen is így volt. Egyébként meg azt tapasztaltam, hogy mindenki szeretettel gondol ránk, és ha meghívjuk őket ide, biztosan szívesen eljönnek. Ezeknek a jelentéseknek nem volt olyan jellegük, ami titkolózást váltott volna ki bárkiből. Nem erre irányultak.

Fekete Ágnes: Miután Érdligeten megkeresett az a két ember, mi történt?

Dr. Szőcs Ferenc: Azt javasolták, hogy találkozzunk rendszeresen és beszélgessünk.

Fekete Ágnes: Ez már Érdligeten is így történt, nem csak Pomázon?

Szőcs Ferenc: Igen, már Érdligeten is. A parókián kerestek fel, ott beszélgettünk. Ebben az időben zajlott Németh Géza templomépítési pere, ami akkor nagy port kavart. Géza gyakran felkeresett és mindig elmesélte, hogyan áll a per. Én pedig nem értettem, és kérdeztem is tőle, hogy azokkal a kapcsolatokkal, amelyekkel rendelkezett, miért nem fordult az Egyházügyi Hivatalhoz, és kért építési engedélyt, hiszen biztosan kapott volna. Ez volt a véleményem. Géza a szomszédom volt, és nekem tetszett az a munka, amit az ifjúsággal és az értelmiségiekkel kapcsolatban végzett. Néha meghívott magához és nála találkoztam olyan emberekkel, mint Sánta Ferenc, Czine Mihály, Béres Ferenc, Vass Lajos. Ezek az emberek gyakran megfordultak nála, a parókián. Ezekre az esetekre úgy tekintettem,

mint amivel tesztelnek.

Fekete Ágnes: Az, hogy Gézával teszteltek, inkább egy egyházi történet volt, nem? Ettől független volt az, hogy az a két ember eljárt hozzád beszélgetni?

Dr. Szócs Ferenc: Annyi összefüggés volt, hogy rákérdeztek, hogy mi van a szomszédoddal, én pedig annyit mondtam erre, hogy zűrzavar van, nem látom egészen át a helyzetet.

Fekete Ágnes: A feleséged, Zsuzsa, tudta ezeket?

Dr. Szócs Ferenc: Sok mindenről tudott, de nem mindenről, mert nem akartam nyugtalanítani. Én eléggé aggódó. Az apósom tudott mindenről. Volt olyan, amiről egyáltalán nem beszéltünk. Apósom egyébként közreműködött Pap László segélyezésében: neki írták a holland támogatók a leveleket, amelyeket nekem kellett lefordítanom, hiszen én sem angolul, sem németül nem tudott. Valószínűleg erről is tudtak, de erre soha nem kérdeztek rá, amit nem igazán értettem. A belső családi ügyekben, amelyek szerintem igazán izgalmasak voltak, soha nem avatkoztak. A hollandok segélyeket küldözgettek a politikai üldözötteknek. Pap Lászlónak néha úgy juttatta el apósom a pénzt, hogy bedobta a postaládájába, ugyanis teljesen nyugdíj nélkül maradt. Utána lehetne nézni, hogy mit tudtak erről.

Fekete Ágnes: Amikor hozzád jöttek beszélgetni, nem érezted a helyzetet súlyosnak.

Dr. Szócs Ferenc: Nem. Tudtam, hogy vigyáznom kell, óvatosnak kell lennem, de nem éreztem nagyon súlyosnak. Ha egy kényesebb kérdés került szóba, igyekeztem egy tréfával elűzni, vagy azt éreztettem, hogy nem tekintem súlyos dolognak azt, amit ők annak vélték.

Fekete Ágnes: Tehát Érdligeten nem volt nyomasztó. Pomázon?

Dr. Szócs Ferenc: Ott sem. Amikor a teológiára kerültem, akkor erősödött a megfigyelésem. Pomázon volt két olyan év, amikor senki felém sem nézett.

Fekete Ágnes: Általában bejelentés nélkül jöttek?

Dr. Szócs Ferenc: Igen. Egyszer csak becsöngettek, Zsuzsa fizött egy kávé, elbeszélgettünk arról, hogy mi történik mostanság felénk. Móricz János egy vagánykodó ember volt, aki sportot űzött abból, hogy ne vegye komolyan ezt a dolgot. Bizalmaskodott velem, többször megerősítést várt tőlem abban, hogy megértem, nekik ez a dolguk, nincs más választásuk. Még azt is elejtette talán, hogy én is református, bár ebben már nem vagyok biztos. Úgy éreztem, hogy haverkodni akar. Néha nem tudtam megállni, hogy oda ne szóljak neki valamit.

Egyszer meséltem neki, hogy Békásmegyeren megállítottak a rendőrök, de elengedtek, amikor megmondtam, hogy református lelkipásztor vagyok. Éppen temetésre siettem. Ez egyébként általános volt, soha nem büntettek meg, ha elmondtam, hogy mivel foglalkozom. A rendőrségben volt szolidaritás velünk. De nem csak bennük. Ha valami hiánycikk volt, az egyházi embereknek a pult alól is kiadták. A társadalmi összekacsintás működött a párton és a tanácson belül is.

Fekete Ágnes: Mi volt a legrosszabb élményed?

Dr. Szócs Ferenc: Amikor egyszer meghívtak egy amerikai magyar gyülekezetbe lelkésznek, és megdöbbenésemre a tartó tiszt ennek nagyon örült, javasolta, menjek csak ki, az nagyon jó lesz. Rögtön tudtam, hogy mire szeretnének beszervezni. Akkor nagyon féltem ettől. Ma ez nem biztos, hogy érthető, de akkoriban állandóan a kisebb rossz választása volt elűztünk, elíteltünk. Nagyon örülök, hogy nem kerültem Amerikába. Úgy látom, akkor nem lett volna menekvés.

Fekete Ágnes: Amikor a teológiára kerültél, már nem a parókián kerestek, ugye?

Dr. Szócs Ferenc: Akkor nem. Amikor még nem dékánként kerestek, különféle helyeken találkoztunk, de már nem a parókián. Mindig presszóba hívtak, persze mindig másikba.

Fekete Ágnes: Bemutatkozott a telefonban a rendes nevén, és javasolta, hogy találkozzatok valahol?

Dr. Szócs Ferenc: Igen, azt mondták, hogy csak akkor kell használnom a fedinevet, ha én keresem meg őket. A telefonbeszélgetés egyébként mindig szókszavú volt, csak a találkozó részleteit beszéltük meg. Ha valami közbejött, és nem tudtam találkozni vele, akkor hívtam csak én. Mindig tudomásomra hozták, hogy azt, amiről itt szó van, államtitoknak tekintik.

Fekete Ágnes: És ebből mi következett a számodra?

Dr. Szócs Ferenc: Az, hogy ebbe a játékba egy bizonyos szintig bele kell mennem.

Fekete Ágnes: Mit gondoltál, mi lesz, ha megtagadod?

Dr. Szócs Ferenc: Nem gondoltam soha a megtagadásra, mert soha nem éreztem annak a szorítását, hogy jobb lenne megtagadni, mint ezt a kompromisszumot vállalni. Nekem ez bizonyos szabadságot biztosított. Mondtam neked, hogy olyan volt, amikor megkerestek, mintha én is egy kicsit a vádlottak padján ültem volna. Örültem annak, hogy a saját interpretációmban mondhattam el, hogy mit miért csinálok.

Fekete Ágnes: Tehát jobb, ha te beszélsz magadról, mintha mások jelentenének rólad.

Dr. Szócs Ferenc: Az valószínűleg ettil függetlenül megtörtént, de én nyíltan el tudtam mondani, hogy mi történik a gyülekezetemben, mit miért csinálok. Azt mondták, Magyarországon vallásszabadság van, akkor valóban feltételezzük ezt.

Fekete Ágnes: De ezzel szemben áll az, hogy közben jelentéseket kellett tenni, ráadásul álnéven. Ha nem lettél volna lelkes, nem kellett volna ezt tenni.

Dr. Szócs Ferenc: Logikusan biztosan ez következik a dologból, de abban a rendszerben azt kellett mutatni, hogy elhiszed, hogy a rendszer a vallásszabadság alkotmányos jogát tiszteletben tartja, és azt is, hogy ha valaki az államrend megsértésében vétkezik, akkor szükséges, hogy közbeavatkozzanak. Én végig kinyilvánítottam, amit komolyan is gondoltam, hogy nem sértjük meg az államrendet azzal, ha ifjúsági órákat, bibliaórákat tartunk, ha az egyház él. Mindenki tudta, hogy nem igaz, de védeltséget adott, ha úgy tett valaki, mintha elhitte volna.

Fekete Ágnes: Azért nehéz ezt ma megérteni, szerintem, mert volt egy konszenzus a társadalomban, ami persze ma is megvan arra nézve, hogy csak kooperálni lehet, együttműködni lehet. Vagy meghalsz, vagy együttműködsz.

Dr. Szócs Ferenc: Te ma így látod, de én akkor másként láttam. Megéltem, hogy a rácsok szélesednek. A '80-as évekre az egész társadalom már a legvidámabb barakk volt a kelet-európai blokkban. Lehet, hogy mai szemmel nézve naivitásnak tűnik, és kérdés, hogy hogyan lehetett ezt elhinni, pedig inkább úgy kellett forgolódni, hogy egyre nagyobb legyen a tér, és egyre kevésbé koppintsanak a fejedre, ha szabadon végzed azt, ami a dolgod. Ha azt kérdezed, hogy mivel ideologizáltam meg az akkori magatartásom, akkor azt felelem, hogy a Magyarországi Református Egyház 400 éves léte során mindig a vallásszabadságért

küzdött. Nem azért, hogy titokban tarthassunk bibliaórát, hanem szabadon, nyilvánosság előtt, mindenki számára meghirdetve.

Fekete Ágnes: Te úgy érezted, hogy csak belülről lehet ezt a küzdelmet végigvinni?

Dr. Szőcs Ferenc: Ezt hogy érted?

Fekete Ágnes: Nem gondoltál arra, hogy „fegyverrel” vagy kívülről?

Dr. Szőcs Ferenc: Nem, ez soha fel sem vetődött bennem.

Fekete Ágnes: A fegyvert idézjelben értettem.

Dr. Szőcs Ferenc: Én is, de azt, hogy politikai ellenállásban részt vegyek, a leghatározottabban visszautasítottam volna. Semmilyen politikai ellenállásban nem vettem volna részt, mert ezt nem tartottam az én feladatomnak, másrészt meg teljesen feleslegesnek is láttam. Sőt, kifejezetten vigyáztam is, hogy semmi ilyennek ne tudjanak megzsarolni.

Fekete Ágnes: De ha visszatekintünk az egyháztörténetre, azt látjuk, hogy a nagy elidők, Rákóczi, Bocskai küzdöttek. A külső logika azt mondatja, hogy ha a régi példákra tekintünk, akkor nekünk is fegyverhez kell nyúlnunk és küzdenünk kell.

Dr. Szőcs Ferenc: Ennek semmi értelmét nem láttam. 1956 után ez járhatatlan útnak bizonyult. Én Deák-párti vagyok, ha szabad ezt így mondanom, Kossuthot elutasítom, mert csidbe vitte az országot. Az egy másik kérdés, elképzelheti, hogy ha nem tört volna ki a szabadságharc, Pest-Buda nem magyarosodott volna el. Nem tudom, hogy mi lett volna, de azt gondolom, hogy Deáknak és Széchenyinek volt igazán esélye. Ki kellett használni minden lehetőséget: Sissyt, az Andrássyval való szerelmét, és még sorolhatnám abból a célból, hogy helyreálljon a rend, és legyen mozgástere az országnak. Persze mindenki tudta, hogy a kiegyezés a Habsburgok érdeke leginkább, de a magyarok is jól jártak, mert akkor kezdődött el az ország legszebb néhány évtizede.

Fekete Ágnes: Nehéz ezt így elfogadni, mert mindennek vannak árnyoldalai.

Dr. Szőcs Ferenc: De hát minden akkor épült, csak meg kell nézni Pestet és Budát. Lehetett volna duzzogni és elfordulni, megtagadni a kiegyezést, de nem ezt tették, hanem elmentek, kezet csókoltak a császárnak, és megkérték, hogy ne sanyargassa a magyar népet, hanem adjon inkább egy kis szabadságot. Utólag lehet a gulyás kommunizmust, a háztájit, a Bécsből hozott hőtiszekekrényt, az öt ablakos piros útlevelet Csehszlovákiába. Lengyelországba és Bulgáriába bírálni, de mi akkor örültünk neki, mint macska a farkának. Hiszen én még azt is megéltem, hogy amikor teológusként az NDK-ba szerettem volna utazni, elutasították az útlevélkérelmemet. Meghívtak egy táborba, ahol nyelvet lehetett volna tanulni, már többször voltam ott, amikor 1962-ben váratlanul nem adták ki az engedélyt. Értetlenül álltam az események előtt. Már a teológián elakadt a kérelem, mert már a dékán nem írta alá. Akkor még a dékáni hivatalban kezdődtek az efféle eljárások. Persze a dékán sem közölte rögtön, hogy nem írja alá, hanem csak annyit mondott, hogy jöjjenek vissza egy hét múlva. Az egy hét alatt megindultak az egyeztetések a különféle hivatalok között, aminek a végére megszületett a döntés, hogy mehet-e vagy sem a delikvens. Tudtam jól, hogy így történik mindez, mert benne éltem. Tóth Károllyal jött az első áttörés. Bementem egyszer hozzá, mert egy teológus-konferenciát akartunk szervezni, elkérte a programot, lefénymásolta, rögtön ráírta az egyik példányra, hogy engedélyezi, a másikat pedig

visszaadta nekem. Számomra ez nagy jelentőségű volt, mert azt mutatta, hogy Szamosközyvel ellentétben Tóth Károly nem egyeztet senkivel sem. Persze azért nem, mert már korábban egyeztetett.

Fekete Ágnes: Volt olyan, amikor úgy érezted, hogy valami nagyon zűrös történetbe keveredtél?

Dr. Szócs Ferenc: Volt egy-két olyan eset, amikor nehéz volt kitérni az elől, hogy neveket mondjak. Egyszer tartottak egy karizmatikus összejövetelt, valamilyen gyótlást Miskolcon, amin - tudtomon kívül - néhány pesti teológus is részt vett. Fel is kerestek pár hónappal később, mert ők is tudták, hogy ott volt néhány pesti teológus is Miskolcon. Az volt a szerencse, hogy már nyári szünet volt, és mindenki hazautazott. Megkértek, hogy nézzek utána, ki volt ott, hiszen nekem is tudnom kell arról, hogy mibe keverednek a diákjaim. Amikor dékán lettem, feltűnt egy újabb figura, akinek kifejezetten az volt a feladata, hogy az egyetemek dékánjaival tartsa a kapcsolatot. Ez más egyetemeken úgy ment, hogy tájékoztatták az elvtársakat, hogy mi folyik az egyetemén. Engem azzal kerestek meg mindig, hogy jó, ha tudom, hogy mire kell figyelni ezekben az időkben. Az elíbb említett eset nem ebbe a kategóriába tartozott, hanem ők akarták tudni, hogy mi történik a zugkonferenciákon, és kik vesznek részt rajtuk. Hirtelen nem tudtam, hogy mit is mondhatnék, hála Istennek, tényleg nem tudtam az egészről semmit. Abba kapaszkodtam bele, hogy már hazamentek a diákok, és már nem lehet utánajárni. Elfogadták. Persze nem én voltam az egyetlen lehetséges információforrásuk, hiszen pontosan tudtak már mindent, amikor engem felkerestek. Volt, akit be is hívták a rendírségre. Nem nekem kellett elmondanom, hogy ki volt ott. Ennyi könnyebbé volt a dolognak. Március 15-e és október 23-a is mindig eseménydús volt. Egy alkalommal, október 23-án reggelre kitűzték a zsidógyűlölet elleni Reformáció című lap 1956. október 23-i példányát. Valaki szólt nekem, mert érezte, hogy ebből gondok lehetnek, én pedig gyorsan leszedtem, és eldobtam. Ravasz László szövege volt benne például. Persze ez is a fülkébe jutott más forrásból, és engem már azzal kerestek meg, hogy tudják, hogy levettem a falról ezt az irományt, ami helyes, de oda kellett volna adnom nekik, mondták ők, mert az ujjlenyomatokból meg tudták volna állapítani, hogy ki rakta ki. Én csak annyit feleltem erre, hogy sajnos nem vagyok ennyire fejlett, és csak arra gondoltam, hogy egy újságcikket, aminek nincs helye ott, ahol lóg, az ember letépi, és bedobja a szemétkosárba. Ez volt az egyetlen olyan eset, amikor felhívták a figyelmem arra, hogy a jövőben hogyan járjak el. Ez már durva operatív feladat lett volna, de hála Istennek soha nem került rá sor. Ebből pedig ki tudtam csúszni a már elíbb említett kifogásokkal. Az, hogy levettem a falról az újságot, megvédett engem, ezért befejezettnek is tekintették ezt az ügyet.

Fekete Ágnes: Szóval téged nem kértek számon ezért?

Dr. Szócs Ferenc: Nem, sőt, azt a részét pozitívan értékelték. De az igazsághoz hozzátartozik, hogy akkor ez nem nyugtatott meg, mert az üzenet másik része számomra nagyon fenyegető volt. Félttem, hogy legközelebb már arra kérnek, hogy ujjlenyomatokat gyűjtsék.

Fekete Ágnes: Azért volt benned valamilyen szintű állandó félelem?

Dr. Szócs Ferenc: Igen. Fiként attól, hogy egyszer olyat kérnek, amit nem tudok,

nem akarok majd teljesíteni.

Fekete Ágnes: De végül is erre nem került sor.

Dr. Szócs Ferenc: Én úgy látom, hogy nem. Ha már hiányolták a bűnbánatot belülem, akkor el kell mondanom, hogy én nem tudnám kimondani azt, amit Péter mondott: ha mindenki el is hagy, én nem. Nem tudom megmondani, hogy milyen helyzetben, hogyan viselkedtem volna. Egy dologban bízom, hogy a háromszori „szeretsz-e engem?” kérdés után én is kaptam egy lehetőséget, hogy legeltessem az Úr juhait.

Fekete Ágnes: Mi az, amit - ha újból kezdenéd az egészet - nem így csinálnál?

Amit bánsz?

Dr. Szócs Ferenc: Utólag, a mai visszatekintéssel úgy látom, hogy maga a rendszer sokkal aljasabb volt, mint gondoltam. A kapcsolatba kerülést nem lehetett megúszni azzal, hogy tiszta maradtam.

Fekete Ágnes: A naivitást sajnálod?

Dr. Szócs Ferenc: Nem naivítás volt ez, hanem utólag inkább az a felismerés, hogy hiába akart az ember jót, abból is rosszat tudtak kihozni. Kiss Réka is említett néhány esetet, amikor jóindulatú megjegyzéseket használtak fel mások ellen.

Komoly kérdéseket vet fel, hogy ez a fajta együttműködés lehetséges-e erkölcsileg vagy sem? Számomra most kristályosodott ki, hogy ez nem menthet. Megmagyarázni lehet, de nem tudom felmenteni magam.

Fekete Ágnes: Tehát te a megmagyarázás helyzetében voltál, mindig megmagyaráztad, és nem kérdezted meg igazán magadtól, hogy lehetséges-e erkölcsileg ez az együttműködés.

Dr. Szócs Ferenc: Igen, így van. Akkor úgy láttam, hogy van magyarázat az együttműködésre. Utólag, bizonyos tények ismeretében, amely csak a mostani időkben vált számomra is ismertté, már úgy látom, hogy nem volt lehetséges, de akkor nem voltam abban a helyzetben, hogy ezt meg tudjam ítélni. Még mindig nem látom világosan, hogy az egyház egyház-voltához hozzátartoznak-e a kompromisszumok, és ha igen, akkor meddig. Lehet-e határt szabni, hogy eddig és ne tovább? Én úgy látom, hogy a kompromisszumoknak nem én szabtam a határt, hanem az Úristen. Visszagondolva azt látom benne, hogy ha valamiért hálát adhatok, akkor azért mindenképpen, hogy nem kerültem olyan kényszerhelyzetbe, amikbe mások belekerültek. Félttem ettől, de bennem volt, hogy ne is szolgáltatassak semmilyen politikai okot. Azért figyeltem erre, mert úgy gondoltam, hogy azt a szolgálatot, amit az egyetlen Úrnak szeretnék végezni, felelőtlenségekkel, hisködéssel nem kockáztathatom. Nem akartam egy politikai vagy más jellegű meggondolatlanosság miatt ezt kockára tenni. Utólag látom, hogy sokszor állítottak másoknak csapdahelyzetet, vagy használták ki az emberi gyengeségeket: így lettek a niügyek vagy kisebb gazdasági jellegű szabálysértések fogódzókká a rendszer számára. Hála Istennek a gyermekeimmel sem zsaroltak meg. Kihasználhatták volna, hogy a lányom, Zsuzsi a konzervatóriumba felvételizett, de nem tették. Négy konzervatóriumba jelentkezett, és mind a négybe felvették egyből. Nem védekezésként mondom, de az a fiú érzésem, hogy kegyelem, hogy ennyi történt, ami történt. Teljesen egyetértek Fabiny Tibor kollegám november 22-én elhangzott szavaival: itt a közösség ellen történt a bűn. Erre pedig csak a bűnbánat, bűnbocsánat és megbékélés lehet a megoldás.

